Добре, коли після двадцяти років роботи льотчиком ти і в сорок ще відчуваєш задоволення від польоту; добре, коли ти ще можеш радіти з того, як артистично точно посадив машину: легенько натиснеш ручку, піднімеш невеличку хмарку куряви й плавно відвоюєш останній дюйм над землею! Особливо коли приземляєшся на сніг. Сніг — чудова підстилка під колеса, і добре сісти на сніг — це так само приємно, як пройтися босими ногами по пухнастому килиму в готелі.

Але з польотами на ДС-3, коли, бувало, піднімеш у повітря стареньку машину за будь-якої погоди і летиш над полями навмання, вже покінчено. Робота в Канаді добре загартувала його. Не дивно, що він закінчив своє льотне життя над пустелею Червоного моря, літаючи на "Фейрчальді" нафтоекспортної компанії Тексєгипто, яка мала право на розвідку нафти по всьому єгипетському узбережжю. Посадочних площадок не було. Він садовив свою машину всюди, де хотіли висадитися геологи і гідрологи, тобто і на пісок, і на кущі, і на кам'янисте дно пересохлих струмків, і на довгі білі обмілини Червоного моря. Обмілини були найнебезпечніші: гладенька на вигляд поверхня пісків завжди була всіяна великими шматками білого корала, гострими по краях, мов бритва, і коли б не низький центр ваги "Фейрчальда", він не раз перекинувся б від проколу камери.

Але й це все було вже в минулому. Компанія Тексєгипто відмовилась від дорогих спроб знайти велике нафтове родовище, що давало б такі ж прибутки, як і Арамко в Саудівській Аравії, а "Фейрчальд" перетворився в жалюгідну руїну і стояв у одному з єгипетських ангарів, укритий товстим шаром пилу, весь посічений знизу довгими надрізами, з пошарпаними тросами, а мотор і прилади годилися хіба що в брухт.

Все це скінчилося. Йому стукнуло сорок три, дружина поїхала від нього додому, на Ліннен-стріт у місто Кембрідж, Массачусетс, і жила, як їй хотілося: їздила трамваєм до Гарвард-сквер, купувала продукти в магазині без продавців, гостювала у свого батька в затишному дерев'яному будинку — словом, вела пристойне життя, гідне пристойної

жінки. Він обіцяв приїхати до неї ще весною, але знав, що не зробить цього, так само як знав і те, що не знайде в свої роки льотної роботи, особливо такої, до якої він звик, не знайде її навіть у Канаді. В тих краях пропозиція перевершувала допит і тоді, коли йшлося про людей досвідчених; фермери Саскачевана самі вчилися літати на своїх "Пайперкебах" і "Остерах". Аматори авіації залишали без шматка хліба багатьох старих льотчиків, які, зрештою, кінчали тим, що наймалися обслуговувати рудоуправління або уряди. Але й та, друга, робота була надто благопристойною і добропорядною, щоб задовольнити його на старості літ.

Отак він і залишився з порожніми руками, коли не брати до уваги байдужу дружину, якій він не був потрібен, та десятирічного сина, що народився надто пізно і, — Бен розумів десь у глибині душі, — чужого їм обом, самотнього, неприкаяного хлопчика, який у десять років розумів, що мати ним не цікавиться, а батько — стороння людина, яка не знає, про що з ним говорити, різка й небагатослівна в ті лічені хвилини, коли вони бували разом.

От і ця хвилина не була кращою за інші. Бен узяв з собою хлопчика на "Остер", який страшенно кидало на висоті двох тисяч футів над узбережжям Червоного моря, і чекав, що сина ось-ось закачає.

— Коли тебе занудить, — сказав Бен, — нагни голову нижче, щоб не забруднити всю машину.

— Добре. — Хлопчик мав дуже нещасний вигляд.

— Боїшся?

Маленький "Остер" нещадно кидало в розпеченому повітрі то в один, то в другий бік, але переляканий хлопчина все ж не губився і, відчайдушно смокчучи цукерку, розглядав прилади, компас, рухливий авіагоризонт.

— Трохи, — відповів хлопець тихим і несміливим голоском, не схожим на грубуваті голоси американських дітей. — А літак не зламається від цих поштовхів?

Бен не вмів заспокоювати сина, він сказав правду.

— Якщо машину не доглядати, вона неодмінно зламається.

— А ця... — почав хлопчик, але його дуже нудило, і він не закінчив.

— Ця в порядку, — роздратовано сказав батько. — Цілком справний літак.

Хлопчик опустив голову і тихенько заплакав.

Бен пожалкував, що взяв з собою сина. Всі великодушні поривання у них в сім'ї завжди закінчувались невдачею, їм обом давно бракувало цього почуття — черствій, плаксивій, провінціальній матері і різкому, нервовому батькові. Якось під час одного з таких нападів великодушності Бен спробував повчити хлопчика вести літак, і хоч син виявився дуже кмітливим і досить швидко засвоїв основні правила, кожен окрик доводив хлопця до сліз...

— Не плач! — наказував йому тепер Бен. — Нічого тобі плакати. Підведи голову, чуєш, Деві!.. Підведи зараз же!

Але Деві сидів похнюпившись, а Бен більше й більше жалкував, що взяв його, і сумовито поглядав на величезну мертву пустелю узбережжя Червоного моря, котра розстилалася під крилом літака, — суцільну смугу на тисячу миль, якою відокремлювалися ніжно розмиті акварельні фарби суходолу від бляклої зелені моря. Все було нерухоме і мертве. Сонце випалювало тут усе живе, а весною вітри підіймали в повітря маси піску на тисячах квадратних миль і відносили його на той бік Індійського океану, де він і залишався навіки; пустеля зливалася з дном морським.

— Сядь прямо, — сказав він Деві, — коли хочеш навчитися, як іти на посадку.

Він знав, що тон у нього різкий, і сам завжди дивувався, чому не вміє розмовляти з хлопчиком. Деві підвів голову. Він ухопився за дошку управління і нахилився вперед. Бен торкнув важіль газу, почекав, доки зменшиться швидкість, а потім з силою потягнув рукоятку тріммера, яка була дуже незручно приладнана в цих маленьких англійських літаках — угорі ліворуч, майже над головою. Раптовий поштовх пригнув голову хлопчика вниз, але він зразу ж підвів її і почав дивитись поверх опущеного носа машини на вузьку смугу білого піску вздовж затоки, схожої на коржа, кинутого у цю прибережну пустку. Батько вів літак прямо туди.

— А як ти знаєш, звідки віє вітер? — запитав хлопчик.

— По хвилях, по хмаринці, чуттям! — крикнув йому Бен.

Але він уже й сам не знав, чим керується, коли веде літак. Не думаючи, він знав з точністю до одного фута, де посадити машину. Доводилося бути точним: гола смуга не давала йому жодної зайвої п'яді, і опуститись на неї міг тільки дуже маленький літак. Звідси до найближчого населеного пункту було сто миль, а довкола — мертва пустеля.

— Найголовніше — це правильно розрахувати, — сказав Бен. — Коли вирівнюєш літак, треба, щоб відстань до землі була шість дюймів. Не фут і не три, а рівно шість дюймів! Якщо вище — стукнешся під час посадки, і літак буде пошкоджено. Надто низько — наскочиш на горбик і перекинешся. Головне — останній дюйм.

Деві кивнув. Він уже знав. Він бачив, як в Ель-Бабі, де вони брали напрокат машину, одного разу перекинувся такий "Остер". Учень, який літав на ньому, загинув.

— Бачиш! — закричав батько. — Шість дюймів. Коли він почне сідати, я беру назад ручку. Тягну її на себе. Отак! — сказав він, і літак торкнувся землі легко, мов сніжинка. — Останній дюйм! — Бен зразу ж вимкнув мотор і натиснув на ножні гальма. Ніс літака задерся вгору, а гальма не дали йому зануритись у воду — до неї лишилося шість чи сім футів.

* * *

Двоє льотчиків повітряної лінії, які відкрили цю бухту, назвали її Акулячою — не через форму, а через її мешканців. У ній завжди водилася сила-силенна великих акул. Вони запливали сюди з Червоного моря, ганяючись за косяками оселедців і кефалі, які час від часу шукали собі тут захистку. Бен і прилетів сюди, власне, заради акул, а тепер, коли потрапив у бухту, зовсім забув про хлопчика і тільки часом давав йому розпорядження: допомогти розвантажувати речі, закопати мішок з продуктами в мокрий пісок, змочити пісок морською водою, подавати інструменти і всякі дрібниці, потрібні для акваланга і камер.

— А сюди хтось заходить коли-небудь? — запитав Деві.

Бен був надто зайнятий, щоб звертати увагу на те, що питає хлопчик, але все ж, почувши запитання, похитав головою:

— Ніхто! Ніхто не може сюди потрапити інакше, як легким літаком. Принеси мені два зелених мішки, що стоять у машині, і прикрий голову від сонця. Не вистачає тільки, щоб ти схопив сонячний удар.

Більше Деві ні про що не питав. Коли він про що-небудь запитував батька, голос його зразу ставав сумним: він наперед чекав різкої відповіді. Тепер хлопчик уже й не пробував розмовляти і мовчки виконував те, що йому наказували. Він уважно спостерігав, як батько готує свій аквалanг і кіноапарат для підводних зйомок, збираючись опуститися в напрочуд прозору воду, щоб знімати акул.

— Гляди ж, не підходь до води! — наказав батько.

Деві нічого не відповів.

— Акули неодмінно спробують відкусити від тебе шматок, особливо коли спливуть на поверхню. Не смій навіть ступати в воду!

Деві кивнув.

Бену хотілося чим-небудь утішити хлопчика, але за багато років йому ні разу не вдалося цього зробити, а тепер було пізно. Коли Бен вирушав у політ (а це бувало майже завжди, відтоді як хлопчик народився, почав ходити, а потім став підлітком), він подовгу не бачив сина. Так було в Колорадо, у Флоріді, в Канаді, в Ірані, в Бахрейні і тут, у Єгипті. Це його дружина, Джоанна, мала подбати, щоб хлопчик ріс жвавим і веселим.

Спочатку він старався завоювати прихильність хлопчика. Та хіба встигнеш чогось добитися за короткий тиждень, прожитий удома, і хіба можна назвати домом чужоземне селище в Аравії, яке Джоанна ненавиділа й щоразу згадувала тільки для того, щоб посумувати за тихими росяними вечорами, ясними морозними зимами і спокійними університетськими вуличками рідної Нової Англії? Ніщо не приваблювало її ні в глинобитних хатинах Бахрейна, де 110 градусів по Фаренгейту і 100 процентів становить вологість повітря, ні в оцинкованих селищах нафтопромислів, ні навіть у курних, безпардонних вулицях Каїра. Але апатія, що все зростала і нарешті зовсім її скалічила, тепер, коли дружина повернулася додому, мала минути. Він одвезе до неї хлопчика, і тепер, коли вона живе там, де їй хочеться, Джоанна, можливо, зуміє пробудити в собі хоч якусь цікавість до дитини. Поки що дружина не виявила ніякої цікавості, а минуло вже три місяці відтоді, як вона поїхала додому.

— Затягни на мені цей ремінь! — звелів він Деві.

На спині в нього був важкий акваланг. З двома його двадцятикілограмовими циліндрами із стисненим повітрям він зможе пробути більше години на глибині тридцять футів. Глибше опускатися й не треба. Акули цього не роблять.

— І не кидай у воду каміння, — сказав батько, піднімаючи циліндричний водонепроникний кіноапарат і витираючи пісок з його ручки. — А то всю рибу поблизу сполохаєш. Навіть акул. Дай мені маску!

Деві передав йому маску із скляним забралом.

— Мене не буде хвилин двадцять. Потім я піднімусь, і ми поснідаємо, бо сонце вже високо. Ти поки що обклади камінням колеса машини і посидь під крилом у затінку. Зрозумів?

— Зрозумів, — відповів Деві.

Бен раптом відчув, що розмовляє з хлопчиком так, як розмовляв з дружиною, чия байдужість завжди викликала його на різкий і владний тон. Нічого дивного, що бідний хлопчина цурався їх обох.

— І про мене не турбуйся, — сказав він хлопчикові, заходячи у воду.

Взявши в рот трубку й опустивши вниз кіноапарат, щоб той своєю вагою тягнув його на дно, Бен зник під водою.

* * *

Деві поглядав на море, яке поглинуло його батька, наче міг у ньому що-небудь побачити. Але дивитися не було на що, хіба на пухирці повітря, які з'являлися час від часу на поверхні.

Нічого не було видно ні на морі, яке вдалині зливалося з горизонтом, ні на безкраїх просторах випаленого сонцем узбережжя. А коли він виліз на розпечений піщаний горб біля найвищого краю бухти, то не побачив позад себе нічого, крім пустелі, то рівної, то трохи хвилястої. Виблискуючи на сонці, вона тягнулася вдалину, де в гарячому серпанку невиразно вимальовувались обриси червонуватих пагорбів, таких же голих, як і все довкола.

Під ним був тільки літак, маленький сріблястий "Остер". Він ще потріскував, бо мотор ніяк не охолоджувався. Деві відчув свободу. Кругом на цілих сто миль не було нікого, і він міг посидіти в літаку та добре його роздивитись. Але запах, що йшов від літака, знов запаморочив йому голову. Хлопець виліз і облив водою пісок, де лежала їжа, а потім сів і став дивитись, чи не з'являться акули, яких знімав його батько. Під водою нічого не було видно, і в розпеченій тиші, залишившись сам один, — про що він не жалкував, хоч і гостро відчував свою самотність, — хлопчик роздумував, що ж з ним буде, якщо батько так ніколи й не випливе з морської глибини.

* * *

Бен, притулившись спиною до корала, мучився з клапаном, що регулює подачу повітря. Він опустився неглибоко, не більше як на двадцять футів, але клапан працював нерівномірно, і йому доводилося з зусиллям втягувати повітря. А це дуже втомлювало і було не зовсім безпечно.

Акул було багато, але вони трималися на відстані. Вони ніколи не підпливали так близько, щоб на них можна було як слід націлити об'єктив. Доведеться після обіду приманити їх до себе. Для цього він взяв у літак пів кінської ноги; загорнута в целофан, вона лежала закопана в піску.

— Цього разу, — сказав він собі, шумно випускаючи пухирці повітря, — я вже назнімаю їх не менше як на три тисячі доларів.

Телевізійна компанія платила йому по тисячі доларів за кожні п'ятсот метрів фільму про акул і тисячу доларів окремо за зйомку молота-риби. Але в цих водах молот-риба не водиться. Були тут дві чи три нешкідливі акули-велетні й досить велика плямиста акула-кішка, що бродила біля самого сріблястого дна, далі від коралового берега. Бен знав, що зараз він надто рухливий, щоб привабити до себе акул, але його цікавив великий орляк, який жив під навісом коралового рифу. За нього теж платили п'ятсот доларів, їм потрібен був кадр з орляком на відповідному фоні. Підводний кораловий світ, що кишів тисячами риб, був добрим фоном, а сам орляк лежав у своїй кораловій печері.

— Ага, ти ще тут! — сказав Бен тихенько.

Риба була чотири фути завдовжки, а важила один бог знає скільки. Вона поглядала на Бена із своєї схованки, як і минулого разу — тиждень тому. Жила вона тут, мабуть, не менше ста років. Ляснувши у неї перед мордою ластами, Бен примусив її податися назад і зробив добрий кадр з панорами, коли риба не поспішаючи, але сердито пішла головою вниз, на дно.

Поки що це було все, чого він добився. Акули нікуди не дінуться й після обіду. Йому треба берегти повітря, тому що балони ніяк не перезарядиш тут на березі. Обернувшись, Бен відчув, як повз його ноги прошелестіла плавниками акула. Поки він знімав орляка, акули зайшли йому в тил.

— Ану, геть звідси, капосні душі! — закричав він, випускаючи величезні пухирі повітря.

Вони відпливли: голосне булькання сполохало їх. Піщані акули пішли на дно, а кішка попливла на рівні його очей, уважно стежачи за ним. Таку

криком не злякаєш. Бен притулився спиною до рифу і раптом відчув, як його руку обпекло гострим виступом корала. Але він не спускав очей з кішки до того часу, поки не виплив на поверхню. Навіть і тоді він тримав голову під водою, щоб стежити за кішкою, яка помалу наближалася до нього. Бен незграбно відступив за вузький край рифу над поверхнею моря, перевернувся і пройшов останній дюйм шляху до безпечного місця.

— Мені ця погань зовсім не подобається! — сказав він уголос, виплюнувши з рота воду.

І тільки тут він помітив, що над ним стоїть хлопчик. Бен зовсім забув про його існування і не знайшов за потрібне пояснити, кого стосуються ці слова.

— Виймай сніданок з піску і приготуй їжу на брезенті, в затінку під крилом літака. Кинь-но мені великий рушник.

Деві дав йому рушник, і Бену довелось миритися з життям на сухій, гарячій землі. Він відчув, що зробив велику дурницю, взявшись за таку роботу. Він був добрим льотчиком по нерозвіданих трасах, а зовсім не якимсь авантюристом, що ганяється за акулами з підводним кіноапаратом. І все-таки йому пощастило, що він дістав хоч цю роботу. Два авіаінженери американської компанії Східних повітряних ліній, які служили в Каїрі, організували поставку кінофірмам кадрів, знятих у Червоному морі. Обох інженерів перевели до Парижа, і вони передали свою справу Бену. Льотчик у свій час допоміг їм, коли вони прийшли просити консультацію щодо польотів у пустелі на маленьких літаках. Від'їжджаючи, вони відплатили послугу, повідомивши про нього телевізійну компанію в Нью-Йорку. Йому дали напрокат апаратуру, а він найняв маленький "Остер" у єгипетській льотній школі.

Бену треба було швидко заробити гроші, і от з'явилася така можливість. Коли компанія Тексєгипто припинила розвідку нафти, він втратив службу. Гроші, які Бен старанно заощаджував два роки, літаючи

над розпеченою пустелею, давали можливість дружині добре жити в Кембріджі. Тих невеликих коштів, що в нього лишилися, вистачало на утримання його самого, хлопчика, француженки із Сірії, яка доглядала дитину, і маленької квартирки в Каїрі, де вони жили утрьох. Але цей політ був останній. Телевізійна компанія повідомила, що запасу знятої плівки у неї вистачить надовго. Тому його робота закінчувалась і не було більше причин лишатись в Єгипті.

Бен тепер уже напевно одвезе хлопчика до матері, а потім пошукає роботу в Канаді — може, таки знайдеться що-небудь, коли, звичайно, пощастить і він зуміє приховати свій вік.

* * *

Поки вони мовчки їли, Бен перемотав плівку у французькому кіноапараті, полагодив клапан акваланга. Відкриваючи пляшку пива, він знову згадав про хлопчика.

— А тобі є що-небудь пити?

— Нема, — неохоче відповів Деві. — Води немає...

Бен і тут не подумав про сина. Як завжди, він захопив із собою з Каїра дюжину пляшок пива; воно було чистіше і безпечніше на шлунок, ніж вода. Але треба було взяти щось і для хлопця.

— Доведеться тобі випити пива. Відкрий пляшку і покуштуй, тільки не пий дуже багато.

Йому неприємно було, що десятирічна дитина питиме пиво, але що ж поробиш. Деві відкупорив пляшку, хильнув прохолодної гіркуватої рідини, але проковтнув її з зусиллям. Похитавши головою, він повернув пляшку батькові.

— Не хочу пива.

— Відкрий банку персиків.

Банка персиків не може вгамувати спрагу в таку суху південну спеку, але вибору в них не було. Попоївши, Бен ліг, дбайливо прикривши апаратуру вологим рушником. Він глянув мигцем на Деві і, переконавшись, що хлопчик не хворий і сидить у затінку, швидко заснув.

* * *

— А хто-небудь знає, що ми тут? — спитав Деві спітнілого від сну батька, коли той знову збирався спуститися під воду.

— Чому ти запитуєш?

— Не знаю. Просто так.

— Ніхто не знає, що ми тут, — сказав Бен. — Ми дістали в єгиптян дозвіл летіти в Хургалу. Вони не знають, що ми залетіли так далеко. І не повинні знати. Це ти запам'ятай.

— А нас можуть знайти?

Бен подумав, що хлопчик боїться, чи не звинуватять їх у чомусь недозволеному. Діти завжди бояться, що їх спіймають на гарячому.

— Ні, прикордонники нас не знайдуть. З літака вони навряд чи помітять нашу машину. А суходолом ніхто сюди не добереться, навіть на віллісі. — Він показав на море. — І звідти ніхто не прийде: там рифи...

— Невже ніхто-ніхто про нас не знає? — тривожно запитав хлопчик.

— Я ж кажу, що ні! — роздратовано відповів батько. Але раптом зрозумів, хоч і пізно, що Деві непокоїть не страх бути піймaним, він просто боїться лишитися сам. — Ти не бійся, — промовив Бен грубувато, — нічого з тобою не станеться!

— Зривається вітер, — сказав Деві, як завжди тихо і надто серйозно.

— Знаю. Я пробуду під водою лише півгодини. Потім піднімусь, заряджу нову плівку і опущуся ще хвилин на десять. Займись тут чим-небудь. Шкода, що ти не захопив з собою вудочки.

"Треба було йому про це нагадати", — подумав Бен, занурюючись у воду разом із принадою з конини. Принаду він поклав на добре освітлену коралову гілку, а камеру встановив на виступі. Потім він міцно прив'язав м'ясо телефонним дротом до корала, щоб акулам важче було його відірвати.

Закінчивши цю справу, Бен відступив у невелику нішу на якихось десять футів від принади, щоб захистити себе ззаду. Він знав, що акул не доведеться довго чекати.

У сріблястому просторі, там, де корали переходили в пісок, їх було вже п'ять. Він мав рацію. Акули прийшли зразу ж, почувши запах крові. Бен завмер, а коли видихав повітря, то притискував клапан до корала за спиною, щоб пухирці повітря, лопаючись, не сполохали акул.

— Підходьте! Ближче! — заохочував він риб.

Але їх і не треба було запрошувати.

Вони кинулись прямо на шматок конини. Попереду йшла знайома плямиста акула-кішка, а за нею дві чи три акули тієї ж породи, але менші. Вони не пливли і навіть не ворушили плавниками; вони летіли

вперед з великою швидкістю, наче сірі ракети. Підійшовши до м'яса, акули трохи звернули вбік, на ходу відриваючи шматки.

Він зняв на плівку все: наближення акул до цілі, якусь дерев'яну манеру роззявляти пащу, наче в них боліли зуби, пожадливий пакосний укус — найогидливіше видовисько, яке йому доводилось бачити в житті.

— Ах ви гади! — сказав він, не розкриваючи губів.

Як і кожен підводник, він їх ненавидів і дуже боявся, але не міг не захоплюватись ними.

Вони з'явилися знов, хоч ролик його плівки був уже майже цілком використаний. Отже, йому доведеться піднятись на сушу, перезарядити камеру і швидше повернутися назад. Бен глянув на камеру і пересвідчився, що плівка кінчилась. Підвівши очі, він побачив, що вороже настроєна акула-кішка пливе просто на нього.

— Геть! Геть! Геть! — загорлав Бен у трубку.

Кішка на ходу повернулася на бік, і Бен зрозумів, що вона зараз кинеться на нього. Тільки в цю мить він помітив, що руки і груди в нього вимазані кров'ю від кінського м'яса. Бен прокляв свою необережність. Але докоряти собі було безглуздо і пізно, і він почав відбиватися від акули кіноапаратом.

Кішка випередила його, і камера тільки злегка ковзнула по ній. Бокові різці з розмаху схопили праву руку Бена, ледве не зачепили грудей і пройшли крізь його руку, наче бритва. Від страху і болю Бен почав розмахувати руками; кров його зразу ж скаламутила воду, але він уже нічого не бачив і тільки відчував, що акула зараз нападе знов. Одбиваючись ногами, Бен посувався назад і раптом відчув, що його різонуло по ногах. Судорожно кидаючись, він заплутався в гіллястих заростях; Бен тримав трубку в правій руці, боячись випустити її. І тої миті,

коли він побачив, що на нього напала ще одна акула, трохи менша, він ударив її ногами і сам одкинувся назад.

Бен ударився спиною об надводний край рифу, якось викотився з води і, весь у крові, повалився на пісок, як сніп.

* * *

Опам'ятавшись, Бен одразу ж згадав усе, що сталося, хоч і не розумів, чи довго він був непритомний і що було потім: усе тепер, здавалося, вже не корилося його владі.

— Деві! — закричав він.

Десь зверху почувся приглушений голос хлопця, але в очах у Бена було темно — він знав, що ще не минув шок. Але він побачив сина, його нахилене, сповнене жаху обличчя і зрозумів, що був без пам'яті лише кілька секунд. Рухатись він майже не міг.

— Що мені робити? — кричав Деві. — Бачиш, що з тобою сталося?

Бен заплющив очі, щоб зібратися з думками. Він знав, що вже не зможе вести літак: руки горіли, як у вогні, і були важкі, наче свинець, ноги не рухались, а в голові стояв туман.

— Деві, — ледве-ледве вимовив Бен в заплющеними очима, — що у мене з ногами?

— У тебе руки... — почув він невиразний голос Деві, — руки зовсім порізані, просто жах!

— Знаю! — сердито сказав Бен, не розтуляючи зубів. — А що у мене з ногами?

— Ноги в крові, теж порізані...

— Дуже?

— Дуже, але не так, як руки. Що мені робити?

Тоді Бен глянув на руки і побачив, що права майже зовсім одірвана, — він бачив м'язи, сухожилля, крові майже не було. Ліва була схожа на шматок пожованого м'яса і сильно кровоточила; він зігнув її, підтягнув кисть до плеча, щоб зупинити кров, і застогнав від болю.

Бен знав, що справи його дуже погані. Але тут же зміркував, що треба щось робити: коли його не стане, хлопець залишиться сам, і про це страшно було навіть думати. Це було ще гірше, ніж його власне становище. Хлопця не скоро знайдуть у цій спаленій сонцем країні, якщо взагалі його знайдуть.

— Деві, — сказав він рішуче, ледве володіючи недоладними думками, — слухай-но... Візьми мою сорочку, розірви і перев'яжи мені праву руку. Чуєш?

— Чую.

— Міцно обв'яжи мені ліву руку вище ран, щоб зупинити кров. Потім якось прив'яжи кисть до плеча. Так міцно, як тільки зможеш. Зрозумів? Перев'яжи обидві руки.

— Зрозумів.

— Перев'яжи дуже міцно. Спочатку праву руку, але закрий рану. Зрозумів? Ти зрозумів...

Бен не почув відповіді, тому що знову знепритомнів; цього разу він був без пам'яті довше і опам'ятався тоді, коли хлопчик перев'язував йому ліву руку. Серйозне, напружене, бліде личко сина скривилось від жаху, але він з відчайдушною мужністю старався виконати своє завдання.

— Це ти, Деві? — сказав Бен, чуючи сам, як невиразно вимовляє слова. — Послухай, хлопчику, — говорив він через силу, — я тобі повинен сказати все одразу, на випадок, якщо знов знепритомнію. Перебинтуй мені руки, щоб я не втрачав надто багато крові. Приведи в порядок ноги і витягни мене з аквалангa. Він мене душить.

— Я хотів тебе витягнути, — сказав Деві сумним голосом. — Не можу, не знаю як.

— Ти мусиш мене витягнути, ясно? — прикрикнув Бен за своєю звичкою, але тут же зрозумів, що єдина надія врятуватись і хлопчикові і йому — це примусити Деві самостійно думати, впевнено робити те, що він повинен зробити. Треба якось переконати в цьому хлопчика. — Я тобі скажу, синку, а ти постарайся зрозуміти. Чуєш? — Бен ледве чув сам себе і на секунду навіть забув про біль. — Тобі, бідоласі, доведеться все робити самому, так уже сталося. Не сердься, коли я на тебе гримну. Тут уже не до образ. На це не треба зважати, зрозумів?

— Зрозумів, — Деві перев'язував ліву руку і не слухав його.

— Молодець! — Бен хотів підбадьорити дитину, але це в нього якось не виходило. Він ще не знав, як підійти до хлопчика, але розумів, що це необхідно. Десятирічна дитина мала виконати надзвичайно складну справу. Якщо вона хоче вижити. Але все повинно йти по порядку.

— Дістань у мене з-за пояса ніж, — сказав Бен, — і переріж усі ремінці аквалангa. — Сам він не встиг скористатися ножем. — Бери тонку пилку: так буде швидше. Не поріжся.

— Добре, — сказав Деві, підводячись. Він подивився на свої вимазані в кров руки і позеленів. — Якщо можеш хоч трохи підвести голову, я витягну один ремінь, я його розстебнув.

— Гаразд, постараюсь.

Бен трошки підвів голову і сам здивувався, як важко йому навіть поворухнутися. Спроба ворухнути шиєю знесилила його, і він знепритомнів; цього разу він провалився в чорну безодню нестерпного болю, який, здавалося, ніколи не вгамується. Повільно прийшов до пам'яті і відчув навіть полегкість.

— Це ти, Деві?.. — запитав звідкись здалеку.

— Я зняв з тебе аквалангу, — почувся тремтячий голос хлопчика. — Але в тебе на ногах усе ще тече кров.

— Не звертай уваги на ноги, — сказав він, розплющуючи очі.

Бен трошки підвівся, щоб подивитись, в якому він стані, але побоявся знову знепритомніти. Він знав, що не зможе сісти, а тим більше звестись на ноги, і тепер, коли хлопчик перев'язав йому руки, верхня половина тулуба в нього була скута. Найгірше — ще попереду, і йому треба було все обміркувати.

* * *

Єдиною надією врятувати хлопця був літак, і Деві повинен буде його вести. Не було ні іншої надії, ні іншого виходу. Але спочатку треба все добре продумати. Хлопця не можна лякати. Якщо сказати Деві, що йому доведеться вести літак, його охопить жах. Треба добре подумати, як про це сказати синові, підготувати його й переконати зробити це, хоч і несвідомо. Треба було навпомацки знайти шлях до пойнятої страхом

незрілої свідомості дитини. Бен уважно подивився на сина і пригадав, що давно вже як слід не приглядався до нього.

"Він, здається, хлопець розвинутий", — подумав Бен, дивуючись чудному напрямку своїх думок. Цей хлопець із спокійним обличчям був чимось схожий на нього самого: за дитячими рисами приховувався, можливо, твердий і навіть невгамовний характер. Але бліде, трохи широкувате обличчя виглядало зараз нещасним. Помітивши пильний погляд батька, Деві одвернувся і заплакав.

— Нічого, хлопчику, — насилу вимовив Бен. — Тепер уже нічого.

— Ти помреш? — запитав Деві.

— Хіба я в такому стані? — не подумавши, запитав Бен.

— Так, — відповів Деві крізь сльози.

Бен зрозумів, що допустився помилки і що йому не можна говорити з хлопчиком, не обдумуючи кожне своє слово.

— Я жартую, — сказав він. — Не надавай значення тому, що з мене так тече кров. Твоєму батькові доводилось бувати в скрутних становищах не раз і не двічі. Хіба ти не пам'ятаєш, як я попав тоді до лікарні в Саскатуні?

Деві кивнув:

— Пам'ятаю, але тоді ти був у лікарні...

— Так, так, це правда... — Він напружено думав про своє, стараючись знов не зомліти. — Знаєш, що ми з тобою зробимо? Візьми великий

рушник і розстели біля мене, а я на нього перекочусь, і ми якось доберемося до літака. Згода?

— Я не зможу втягнути тебе в машину, — сказав хлопчик; в голосі його звучала туга.

— Е, що там, — сказав Бен, стараючись говорити якомога лагідніше, хоч це було йому дуже важко. — Ніколи не знаєш, на що ти здатний, доки не спробуєш. Тобі, мабуть, пити хочеться, а води й немає, га?

— Ні, я не хочу пити...

Деві пішов по рушник, а Бен сказав йому все тим же голосом:

— Іншим разом ми захопимо дюжину кока-кола. І льоду візьмемо.

Деві розстелив біля нього рушника. Бен смикнувся, щоб перевернутись. Йому здалося, що в нього розірвалися на шматки і руки, і груди, і ноги, але йому пощастило лягти на рушник спиною, упершись п'ятами в пісок, і він не втратив свідомості.

— Тепер тягни мене до літака, — ледве чутно промовив Бен. — Ти тягни, а я буду відштовхуватись п'ятами. На поштовхи не звертай уваги, головне — швидше дістатись туди.

— Як же ти зможеш вести літак? — запитав його зверху Деві.

Бен заплющив очі, він хотів уявити собі, що переживає зараз син. "Хлопчик не повинен знати, що машину доведеться вести йому, — думав він. — Якщо сказати, це перелякає його на смерть".

— Цей маленький "Остер" літає сам, — відповів Бен. — Треба тільки покласти його на курс, а це не важко.

— Але ж ти не можеш поворушити рукою. І очей зовсім не розплющуєш.

— А ти про це не думай. Я можу літати наосліп, а правити коліньми. Давай тягни.

Він подивився на небо і помітив, що вже пізно і здіймається вітер; це допоможе літаку злетіти, якщо, звичайно, вони зуміють вирулити проти вітру. Але вітер буде зустрічний до самого Каїра, а пального обмаль. Бен надіявся всім серцем, що не подме хамсин — осліплюючий вітер пустелі. Він мав бути обачнішим — запастись прогнозом погоди на тривалий час. Ось що буває, коли стаєш повітряним візником. Або ти надто обережний, або дієш навмання. Цього разу — що траплялося з ним не часто — Бен був необережним від початку до самого кінця.

* * *

Довго вибиралися вони по схилу — Деві тягнув, а Бен відштовхувався п'ятами, на мить втрачаючи свідомість і знову вертаючись до тями. Двічі він зривався вниз, але нарешті вони дісталися до машини. Бену пощастило навіть сісти, притулившись спиною до хвостової частини літака, і оглянутись. Та сидіти було справжнім пеклом, і зомлівав він усе частіше. Його тіло, здавалося, роздирали тепер на дибі.

— Як справи? — запитав він хлопця; той задихався, знесилений від напруження. — Ти, видно, зовсім змучився.

— Ні! — крикнув Деві сердито. — Я не втомився!

Його тон здивував Бена: батько ніколи ще не чув у голосі хлопця ні протесту, ні тим більше люті. Виявляється, обличчя його сина могло приховувати ці почуття. Невже можна роками жити з сином і не розглядіти його обличчя? Але зараз він не міг дозволити собі роздумувати про це. Він усе добре усвідомлював, але дух захоплювало

від нападів болю. Шок минав. Правда, Бен дуже ослаб, відчував, як а його лівої руки сочиться кров, і не міг поворухнути ні рукою, ні ногою, ні навіть пальцем (якщо в нього ще лишилися пальці). Деві самому доведеться підняти літак у повітря, вести його і посадити на землю.

— Тепер, — сказав Бен, ледве ворушачи в роті пересохлим язиком, — треба навалити каміння біля дверцят літака. — Передихнувши, він казав далі: — Якщо навалити високо, ти зможеш втягнути мене до кабіни. Візьми каміння з-під коліс.

Деві зразу взявся до роботи: він почав складати уламки коралів біля лівих дверцят — з того боку, де сидить пілот.

— Не там складай, — обережно промовив Бен. — Біля правих дверцят. Якщо я полізу з цього боку, мені заважатиме рульове управління.

Хлопчик підозріливе глянув на батька, але тут же з великим завзяттям узявся знову за каміння. Коли Деві пробував підіймати надто важкі брили, Бен казав йому, щоб він не напружувався.

— У житті можна зробити все, що завгодно, Деві, — промовив він кволим голосом, — якщо не надірвешся. Не надривайся.

Він не пам'ятав, що раніше давав синові такі поради.

— Так, але ж скоро вже смеркне, — сказав Деві, коли скінчив роботу.

— Смеркне? — розплющив очі Бен. Було незрозуміле, чи то він задрімав, чи знову знепритомнів. — Це не присмерк. Це віє хамсин.

— Ми не можемо летіти, — сказав хлопчик. — Ти не зумієш вести літак. Краще й не пробувати.

— Е, — заперечив Бен з тією навмисною лагідністю, від якої йому ставало ще сумніше, — вітер сам донесе нас додому!

Вітер міг віднести їх куди завгодно, тільки не додому; а коли він подме надто сильно, вони не побачать під собою ні посадочних знаків, ні аеродромів — нічого.

— Рушаймо, — знову сказав він хлопчикові, і той з новою силою взявся тягнути його, а Бен відштовхувався, доки не опинився на саморобних східцях з коралової брили біля дверцят. Тепер лишалося найважче, але відпочивати не було часу.

— Обв'яжи мені груди рушником, лізь у літак і тягни, а я буду відштовхуватись ногами.

Ех, коли б він міг рухати ногами! Видно, щось сталося у нього з хребтом; він тепер був майже певен, що кінець кінцем усе-таки помре. Головне — вижити до Каїра і показати хлопцеві, як посадити літак. Цього буде досить. Тільки на це він надіявся, це була його найдальша мета.

І ця надія допомогла йому забратися в літак, він вповз у кабіну зігнувшись, напівсидячи, майже непритомний. Потім спробував сказати хлопцеві, що треба зробити, але не зміг вимовити й слова. Хлопця охопив страх. Обернувшись до нього, Бен відчув це і зробив ще одне зусилля.

— Ти не бачив, я витягнув з води кіноапарат? Чи залишив його в морі?

— Він унизу, біля води.

— Піди принеси його. І маленьку сумку з плівкою. — Тут Бен пригадав, що заховав зняту плівку в літак, щоб уберегти її від сонця. — Не треба плівки. Візьми тільки апарат.

Слова його звучали буденно, і повинні були заспокоїти наляканого хлопця. Бен відчув, як гойднувся літак, коли Деві, стрибнувши на землю, побіг по апарат. Він знову почекав — цього разу вже довше, — щоб прийти до пам'яті. Треба було вникнути в психологію цього блідого, мовчазного, настороженого і надто слухняного хлопчика. Ех, коли б він знав його краще!..

— Застебни міцно ремені, — сказав Бен. — Допомагатимеш мені. Запам'ятовуй. Запам'ятовуй усе, що я скажу. Зачини свої дверцята.

"Знов непритомнію", — подумалось Бену. Він поринув на кілька хвилин у легкий, приємний сон, але старався зберегти останню нитку свідомості. Він чіплявся за неї. Адже це було єдине, що лишалося в нього для врятування сина.

Бен не пам'ятав, коли він плакав, але тепер зненацька відчув на очах безпричинні сльози. Ні, він не думає здаватись! Нізащо!

— Розклеївся твій батько, га? — сказав Бен і навіть відчув деяке задоволення від цієї одвертості. Справа йшла на добре. Він знаходив шлях до серця хлопчика. — Тепер слухай... — Бен знову одійшов далеко-далеко, а потім повернувся. — Доведеться тобі взятися за діло самому, Деві. Нічого не вдієш. Слухай. Колеса вільні?

— Так, я забрав усе каміння.

Деві сидів зціпивши зуби.

— Що це нас погойдує?

— Вітер.

Про вітер Бен забув.

— Ось що треба зробити, Деві, — повільно вів батько. — Потягни важіль газу на дюйм, не більше. Одразу. Зараз же. Постав усю ступню на педаль. Добре! Молодець! Тепер поверни чорний вимикач з мого боку. Чудово! Тепер натисни оту кнопку, а коли мотор заведеться, потягни важіль ще трохи. Стій! Коли мотор заведеться, постав ногу на ліву педаль, увімкни мотор до краю і розвернись проти вітру. Чуєш?

— Це я можу, — сказав хлопець, і Бену здалося, що він почув у його голосі різку нотку нетерпіння, яка нагадувала чимось його власний голос. — Здорово дме вітер, — додав хлопець. — Надто сильно, мені це не подобається.

— Коли будеш вирулювати проти вітру, подай уперед ручку. Починай! Запускай мотор!

Бен відчув, що Деві перехилився через нього і ввімкнув стартер; потім чхнув мотор. Тільки б не надто сильно пересував ручку, доки не заведеться мотор! "Зробив! їй-богу, зробив!" — подумав Бен, коли мотор почав працювати. Він кивнув, і в голові одразу ж запаморочилось від напруження. Бен зрозумів, що хлопчик дає газ і намагається розвернути літак. А потім його всього неначе поглинув якийсь нестерпний шум: він відчув поштовхи, спробував підняти руки, але не зміг і опам'ятався від надто сильного ревіння мотора.

— Зменши газ! — закричав він якомога голосніше.

— Добре, але вітер не дає мені розвернутись.

— Ми стали проти вітру? Ти повернув проти вітру?

— Так, але вітер нас перекине.

Бен відчув, що літак розгойдується в усі боки, хотів виглянути, але поле зору було таке мале, що йому доводилось цілком покладатися на сина.

— Відпусти ручне гальмо! — сказав Бен. Він забув про нього.

— Готово! — відгукнувся Деві. — Я відпустив.

— Ага, відпустив! Хіба я не бачу! Старий дурень! — вилаяв Бен сам себе.

Тут він згадав, що його не чути за гуркотом мотора і що треба кричати.

— Слухай далі! Це зовсім просто. Тягни важіль і тримай ручку посередині. Коли машина підстрибуватиме, то нічого. Зрозумів? Уповільни хід. І держи прямо. Держи її проти вітру, не бери на себе ручки, доки я не скажу. Ну! Не бійся вітру!

Він чув, що мотор реве дужче — Деві додавав газу, — відчував поштовхи, погойдування машини, яка прокладала собі дорогу в піску. Потім літак почав ковзати, підхоплений вітром, але Бен дочекався, доки поштовхи стали слабіші, і знов утратив свідомість.

— Не смій! — почув він здалеку.

Бен опам'ятався. Вони щойно відірвались від землі. Хлопець слухняно тримав ручку і не тягнув її до себе; вони ледве-ледве перевалили через дюни, і Бен зрозумів, що хлопцеві потрібно було багато мужності, щоб не смикнути від страху ручку. Різкий подув вітру впевнено підхопив літак, але потім він провалився в яму, і Бену стало дуже погано.

— Піднімись на три тисячі футів, там буде спокійніше! — крикнув він.

Йому треба було витлумачити синові все це до відльоту, адже Деві тепер важко буде його почути. Ще одна дурниця! Не можна втрачати розуму і весь час робити дурниці.

— Три тисячі футів! — крикнув він. — Три.

— Куди летіти? — запитав Деві.

— Спершу піднімись вище! Вище! — кричав Бен, боячись, що бовтанка знов налякає хлопця. По тому, як гув мотор, можна було догадатись, що він працює з перевантаженням і що ніс літака трохи задертий; але вітер їх підтримає, і цього вистачить на кілька хвилин. Дивлячись на спідометр і намагаючись на ньому зосередитись, Бен знову поринув у темряву, сповнену болю.

Його повернуло до пам'яті чмихання мотора. Було тихо, вітер ущух, він залишився внизу, але Бен чув, як важко дихає і ось-ось заглухне мотор.

— Щось сталося! — кричав Деві. — Слухай! Прокинься! Що сталося?

Деві не розумів, що треба зробити, а Бен не зміг йому це вчасно показати. Він незграбно повернув голову, підчепив щокою і підборіддям ручку і підняв її на дюйм. Мотор чхнув, дав вихлоп і загуркотів рівно.

— Куди летіти? — знову спитав Деві. — Чому ти мені не кажеш, куди летіти?!

При такому непостійному вітрі не могло бути прямого курсу, незважаючи на те, що тут, угорі, було відносно спокійно. Залишалося триматися берега до самого Суеца.

— Іди вздовж берега. Тримайся від нього праворуч. Ти його бачиш?

— Бачу. А це правильний шлях?

— По компасу курс повинен бути приблизно триста двадцять! — крикнув Бен; здавалося, голос його був надто слабкий, щоб Деві міг почути, але той почув.

"Хороший хлопець, — подумав Бен, — він усе чує".

— По компасу триста сорок! — закричав Деві.

Компас містився вгорі, і дзеркало рефлектора було видно тільки з сидіння пілота.

— От і добре! Добре! Правильно. Тепер іди вздовж берега і тримайся його весь час. Тільки, боронь боже, нічого більше не роби! — застеріг Бен; він чув, що вже не говорить, а тільки невиразно бурмоче. — Нехай машина сама робить своє діло. Все буде гаразд, Деві...

Отже, Деві все-таки запам'ятав, що треба вирівняти літак, держати потрібні оберти мотора і швидкість! Він це запам'ятав. Славний хлопчина! Він долетить, Він впорається! Бен бачив різко окреслений профіль Деві, бліде обличчя з темними очима, в яких йому так важко було щось прочитати. Батько знову вдивився в це обличчя. "Ніхто навіть не дбав, щоб повести його до зубного лікаря, — сам до себе промовив Бен, помітивши трохи випнуті вперед зуби Деві: той болісно вискалив їх, надриваючись від напруги. — Але він впорається", — втомлено і примирливо закінчив Бен.

Здавалося, це був останній підсумок всього його життя. Бен провалився в безодню, за край якої він так довго чіплявся заради хлопця. І, провалюючись усе глибше й глибше, Бен устиг подумати, що цього разу йому пощастить, якщо він вибереться звідти взагалі. Бен падав надто глибоко. Та й хлопцеві пощастить, якщо він повернеться назад. Але, втрачаючи остаточно грунт під ногами, втрачаючи самого

себе, Бен ще встиг подумати, що хамсин дужчав і насувається імла, а робити посадку доведеться не йому... Втрачаючи останній проблиск свідомості, він повернув голову до дверцят.

* * *

Залишившись сам на висоті трьох тисяч футів, Деві подумав, що вже ніколи більше не зможе плакати. У нього на все життя висохли сльози.

Тільки раз за свої десять років він похвалився, що його батько — льотчик. Але він пам'ятав усе, що батько розповідав йому про цей літак, і багато про що догадувався, чого батько не говорив.

Тут, угорі, було тихо і світло. Море здавалося зовсім зеленим, а пустеля брудною; вітер підняв над нею пелену куряви. Попереду горизонт уже не був такий прозорий. Курява здіймалася вище й вище, але море він усе ще бачив добре. В картах Деві розумівся. Тут не було нічого складного. Він знав, де лежить їхня карта, витягнув її з сумки в дверцятах і задумався про те, що доведеться робити, коли підлетить до Суеца. Але, зрештою, хлопець знав і це. Від Суеца вела дорога до Каїра, вона йшла на захід через пустелю. Летіти на захід буде легше. Дорогу не важко розглядіти, а Суец він упізнає по тому, що там закінчується море і починається канал. Там треба повернути ліворуч.

Деві боявся батька. Правда, не тепер. Тепер він просто не міг на нього дивитись: той спав з відкритим ротом, напівголий, весь залитий кров'ю. Хлопець не хотів, щоб батько помер; він не хотів, щоб померла мати, але нічого не вдієш: це буває. Люди завжди помирають.

Йому не подобалось, що літак летить так високо. Від цього завмирало серце, та й літак рухався надто повільно. Але Деві боявся спускатись і знов потрапити у вітер, коли настане час посадки. Він не знав, що робити. Ні, йому не хотілося знижуватись у такий вітер, не хотілося, щоб літак знову кидало в усі боки. Тоді літак не слухатиметься.

Деві не зможе вести його по прямій і вирівняти біля землі. Може, батько вже помер? Він оглянувся і помітив: той дихає уривчасто й рідко. Сльози, що, як думав Деві, назавжди висохли, знов наповнили його темні очі, і хлопець відчув, як вони викочуються і течуть по щоках. Злизавши їх язиком, він почав стежити за морем.

* * *

Бену здавалося, що від поштовхів його тіло пронизують крижані стріли, розривають на шматки. У роті в нього пересохло. Бен повільно приходив до пам'яті. Глянувши вгору, він побачив куряву, а над нею тьмяне небо.

— Деві! Що сталося? Що ти робиш? — закричав він сердито.

— Ми майже прилетіли, — відповів Деві. — Але вітер піднявся зараз високо, і вже смеркає.

Бен заплющив очі, щоб збагнути те, що сталося, але так нічого й не зрозумів. Йому здавалося, що він уже повертався до пам'яті, коли вказував хлопцеві курс, а потім знову втрачав свідомість. Літак гойдало, і це ще більше посилювало біль.

— Що ти бачиш? — вигукнув він.

— Аеродроми й будинки Каїра. Он великий аеродром, куди прибувають пасажирські літаки.

Хитання і поштовхи літака обірвали слова хлопця. Здавалося, потоком повітря їх підносить вгору на сотню футів, щоб потім жбурнути вниз у нестримному падінні на добрих дві сотні футів; крила літака судорожно розгойдувались то в один, то в другий бік.

— Не спускай з очей аеродрому! — крикнув Бен крізь напад болю. — Стеж за ним! Не спускай з очей! — Йому довелося крикнути це двічі, перш ніж хлопець розчув; він тихенько говорив про себе: "Бога ради, Деві, тепер ти повинен чути все, що я кажу".

— Літак не хоче йти донизу, — сказав Деві; очі його розширились і, здавалося, займали тепер усе обличчя.

— Вимкни мотор.

— Вимкнув, але нічого не виходить. Не можу опустити ручку.

— Потягни ручку тріммера, — звелів Бен, підвівши голову вгору, де була ручка. Він згадав і про закрилки, але хлопцеві нізащо не вдасться їх зрушити; доведеться обійтися без них.

Деві мусив підвестися, щоб дотягнутись до ручки на колесі і подати її вперед. Ніс літака опустився, і машина перейшла в піке.

— Вимкни мотор! — наказав Бен.

Деві вимкнув газ, вимкнув суміш, і вітер з силою підкидав літак то вгору, то вниз.

— Стеж за аеродромом, роби над ним коло! — сказав Бен і почав збирати всі сили для того останнього напруження, яке чекало на нього.

Тепер йому треба сісти, випростатись і стежити через вітрову шибку за наближенням землі. Настала вирішальна хвилина. Підняти літак у повітря і вести його не так важко, а посадити на землю — оце завдання!

— Там великі літаки! — кричав Деві. — Один, здається, стартує!

— Бережись, зверни вбік! — гукнув Бен.

Це була досить нікчемна порада, але потім дюйм за дюймом Бен підводився: йому допомагало те, що ніс літака був опущений. Привалившись до тремтячих дверцят і впираючись у них плечем і головою, він з великим напруженням посувався вгору; Бен зосередив на цьому всі свої сили. Нарешті голова його опинилась так високо, що він міг упертись нею в дошку управління. Наскільки міг, він підвів голову і побачив, як наближається земля.

— Молодець! — закричав Бен синові.

Бен тремтів і обливався потом, він почував, що від усього тіла залишилася живою тільки голова. Рук і ніг більше не було.

— Лівіше! — наказував він. — Давай ручку вперед! Нагни її вліво! Гни ще! Добре! Все в порядку, Деві. Ти зможеш. Вліво! Натисни ручку вниз...

— Я вріжуся в літак.

Бену видно було великий літак. До літака лишилося не більше п'ятисот футів, і вони йшли прямо на нього. Вже майже стемніло. Курява висіла над землею, наче море, але за великим чотиримоторним літаком виднілася смуга чистого повітря, — отже, мотори запущені на повну потужність. Якщо він стартував, а не перевіряв мотори, все буде гаразд. Не можна сідати за льотною доріжкою: там грунт надто нерівний.

Бен заплющив очі.

— Стартує...

Бен з зусиллям розплющив очі і кинув погляд поверх носа машини, що хиталася вгору і вниз. До великого ДК-4 лишилося щонайбільше двісті футів, він просто заступав їм дорогу, але йшов з такою швидкістю,

що вони розминуться. Бен відчув, що охоплений жахом Деві почав тягнути на себе ручку.

— Не можна! — крикнув Бен. — Гни її донизу!

Ніс літак задерся, і вони втратили швидкість. Якщо втратити швидкість на такій висоті та ще при цьому вітрі, їх рознесе на шматки.

— Вітер! — гукнув хлопець; його маленьке личко застигло і перетворилося на трагічну маску.

Бен знав, що наближається останній дюйм і все в руках у хлопчика...

— Молодець! — похвалив він.

Залишилася хвилина до посадки.

— Шість дюймів! — кричав Бен Деві; язик його наче розпухнув від напруження і болю, а з очей текли гарячі сльози. — Шість дюймів, Деві!.. Стій! Ще рано! Ще рано... — плакав він.

На останньому дюймі, що відділяв їх від землі, Бен усе-таки втратив самовладання. Його огорнув страх, ним оволоділа смерть, і він не міг більше ні говорити, ні кричати, ні плакати. Бен привалився до дошки; в очах його був страх за себе, страх перед цим останнім запаморочливим падінням на землю, коли чорна злітна доріжка насувається на тебе в хмарі пороху. Він намагався крикнути: "Пора! Пора! Пора!", але страх був надто великий. В останню смертну мить, яка знов кидала його в забуття, Бен відчув, як ніс літака трохи піднявся, почувся гуркіт ще не заглушеного мотора, літак, ударившись об землю колесами, м'яко підскочив у повітря, а потім настало нестримне чекання. Та ось хвіст і колеса літака торкнулися землі, — це був останній дюйм. Вітер закрутив літак; машина забуксувала, описала на землі петлю і завмерла. Настала тиша.

О, яка тиша і який спокій! Бен чув їх, відчував усією своєю істотою. Він раптом зрозумів, що виживе. Він так боявся помирати і ще зовсім не хотів здаватись!

* * *

У житті не раз настають вирішальні хвилини і залишаються вирішальні дюйми, а в пошматованому тілі льотчика знайшлися вирішальні сили — кістки і кровоносні судини, про які люди й не підозрювали. Коли здається, що все вже кінчено, вони беруть своє. Єгипетські лікарі, несподівано для себе, виявили, що у Бена їх невичерпний запас, а здатність відроджувати розірвані тканини, здавалося, була дана льотчикові самою природою.

На все це потрібен був час, але що означав час для життя, яке висіло на волосинці?.. Однаково Бен нічого не відчував, крім припливів і відпливів болю та рідких проблисків свідомості.

— Вся справа в адреналіні, — розкотисте сміявся кучерявий лікар-єгиптянин, — а ви його виробляєте, як атомну енергію.

Здавалося, все було гаразд, а проте Бен таки втратив ліву руку. ("Дивно, — думав він, — я міг би поклястися, що більше дісталося правій руці"). Довелося перебороти і параліч, що його кучерявий зцілитель уперто називав "великим нервовим шоком". Усе пережите зробило з Бена нерухомий і дуже крихкий уламок — одужання не могло йти швидко. Але справа все-таки йшла на краще. Все йшло на краще, крім його лівої руки, яка опинилася в печі, де спалювали сміття. Та й це було б нічого, коли б услід за рукою не пішла туди ж і його професія льотчика.

А крім усього, був ще хлопчик.

— Він живий і здоровий, — повідомив лікар. — Обійшлося навіть без шоку. — Кучерявий єгиптянин кидав дотепні жарти чудовою англійською мовою. — Він куди рухливіший за вас!

Отже, і з Деві все було гаразд. Навіть літак уцілів. Усе було дуже добре, але вирішувала справу зустріч з хлопцем: тут або все почнеться, або знову закінчиться, і, можливо, назавжди.

Коли привели Деві, Бен побачив, що це була та сама дитина, з тим самим обличчям, яке він зовсім недавно вперше розглядів. Але справа була не в тому, що розглядів Бен, важливо було дізнатися, чи зумів хлопець що-небудь побачити в своєму батькові?

— Ну як, Деві? — несміливо спитав він сина. — Здорово було, га?

Деві кивнув. Бен знав: хлопчина зовсім не думає, що було здорово, але настане час, і він зрозуміє. Колись хлопець зрозуміє, як було здорово. До цього варто було докласти рук.

— Розклеївся твій батько, правда? — запитав він знову.

Деві кивнув. Обличчя його лишалося таким же серйозним.

Бен усміхнувся. Так, що вже гріха таїти: батько справді розклеївся! їм обом потрібен час. Йому, Бену, тепер потрібне буде ціле життя, ціле життя, яке подарував йому хлопець. Але, дивлячись у ці світлі очі, на трохи випнуті вперед зуби, на це обличчя, таке незвичайне для американця, Бен вирішив, що заради нього віддасть усе. На це варто витратити час. Він уже добереться до самого серця хлопчини! Рано чи пізно він до нього добереться. Останній дюйм, який розділяє всіх і все, нелегко подолати, якщо не бути майстром своєї справи. Але бути майстром своєї справи — обов'язок льотчика, а Бен був же колись зовсім не поганим льотчиком.

Переклад В. Гнатовського